

ELS CRÍTICS

entrevista
ÀLEX MILIAN

Agnès Prats Soler

«Girbal Jaume ens ensenya que teníem una riquesa lingüística molt gran»

Agnès Prats Soler (Barcelona, 1981) és l'editora del nou recull de contes recuperats d'Eduard Girbal Jaume (Girona, 1881-Barcelona, 1947), 'La reencarnació de la Matèria i altres relats' (Edicions del 1984, 2020). Un llibre de lèxic enlluernador i temes nous: l'emigració valenciana a Barcelona, els conflictes socials i el sistema educatiu, entre d'altres.

D'on rescata els contes de *La reencarnació de la Matèria i altres relats*?

—Jo vaig conèixer l'obra de Girbal Jaume mentre treballava a l'edició d'Enric Casasses de *L'estrella amb cua* i *La tragèdia de Cal Pere Llarg*. Després vaig fer jo l'edició d'*Oratjol de la Serra* i vaig treballar la tesina sobre l'autor a la Universitat de Girona. Arran d'això vaig començar una recerca que em va permetre trobar aquests contes, mig per casualitat mig buscant.

—**Si no es busca, no es troba.**

—Sí, però va ser molt curiós. Jo sabia que havia guanyat els Jocs Florals en prosa, però no sabia que s'editessin els premiats. T'estic parlant de fa anys, quan a l'ARCA [Arxiu de Revistes Catalanes Antiques] no hi havia pràcticament res. Ara ha canviat molt. Llavors estava un

La reencarnació de la Matèria i altres relats

EDUARD GIRBAL JAUME

Edicions de 1984
Barcelona, 2020
384 pàgines

dia a la Biblioteca de Catalunya i, en una estona lliure, em vaig començar a mirar les col·leccions que tenen a les lleixes i, de cop i volta, vaig veure els volums dels Jocs Florals. Vaig agafar el més gruixut, que tenia un índex dels anys anteriors i hi vaig trobar Girbal Jaume. Vaig anar a cada volum i, efectivament, hi havia tots els contes que li havien premiat. No dic que no hi hagués arribat igualment, però la veritat és que me'ls vaig trobar. Els que no estaven premiats sí que els vaig anar a buscar als diferents fons.

—**Fins i tot un a l'arxiu de la censura d'Alcalá de Henares.**

—Sí, el *De com la Genisa Saborella es va tornar bruixa*, que el van intentar publicar el 1947 i no va passar

la censura. Hi va haver algun estudiant de la Universitat de Girona que anava a Alcalá de Henares i

li vam demanar si podia trobar això, que ja sabíem que l'editor havia enviat i s'ho havien quedat després de negar-ne la publicació. Però curiosament també hi ha una versió mecanoscrita a la Biblioteca de Catalunya.

—**El primer conte es titula "...! És una aposta avantguardista per a un conte urbà?**

—Crec jo que és una mica d'homenatge a Víctor Català, que havia començat a publicar per entregues la seva novel·la *Un film (3000 metres)*, que inicialment es titulava *** (*3000 metres*) i es va publicar a la *Revista Catalana*, que dirigia Francesc Mateu, i era el reducte més antifabrià que hi havia. Girbal Jaume ja havia publicat amb ells, es coneixien i "...! també és la seva novel·la urbana.

—**Precisament, aquesta és una de les novetats d'aquest conte i d'altres narracions d'aquest aplec de contes: que són urbans.**

—Sí, la meitat de les narracions d'aquest volum són urbanes.

—**En aquest cas, explica l'emigració valenciana a Barcelona.**

—El narrador que té una minyona valenciana és en Joan Ballesteria, que ja era el narrador de les novel·les rurals, i és bastant ell mateix literaturitzat. És possible, doncs, que tingues una minyona d'allà, també. Després hi ha un altre conte, em sembla que és "Els rellotges", on Ballesteria torna a aparèixer. És el seu *alter ego* literari.

—**El conte destrossa qualsevol imatge idealitzada de la ciutat, i concretament de Barcelona.**

—Sí, està bastant als antípodes del que seria la literatura urbana noucentista. Presenta una Barcelona d'extraradi, de la pobrissalla i té una visió conservadora. Per la manera de descriure la vaga general, ja se li veu la ploma...

—**Tenia poques simpaties cap al moviment obrer.**

—Sí, poques simpaties, però un gran sentit de la justícia social. Està amb l'orella dreta del caos, però denuncia l'abús de poder, vingui d'on vingui. Creu en l'home treballador. Té un vessant conservador. Però creu en l'esforç de les persones.

—**Per què Girbal Jaume s'oposava a la normativa de Pompeu Fabra?**

—Aleshores no era massa estrany. En temes de llengua es tiraven els plats pel cap. Si ara hi ha hagut polèmica amb el

tema dels diacrítics, llavors es discutia tot: fins i tot, si era necessària la normativa o no. Llavors hi havia més gent a favor de la llengua dialectal: que la llengua estàndard reflectís també els dialectes. D'altres —sobretot els parlants de la varietat central— pensaven que una varietat havia d'estar per damunt de les altres. I també hi havia els que creien que els plurals s'havien de fer en *-es* i els que creien que s'havien d'acabar en *-as*. Hi havia bastanta diversitat d'opinions. Girbal s'hi va posar molt directament amb aquest tema i de manera molt radical contra les normes fabrianes. I als Jocs Florals, cada vegada que es reunien els mantenidors, saltaven espurnes: sobre com ho havien de fer a l'hora de publicar els originals, etc.

—**Per què?**

—Perquè el president dels Jocs Florals va ser en Francesc Mateu i ell estava molt ficat en la crítica a Fabra. Allò va ser un reducte que va mantenir la voluntat ortogràfica de cadascun dels escriptors fins que el 1930 van acabar oferint la presidència a Pompeu Fabra: això, lògicament, significava una acceptació de l'ortografia fabriana. Aquesta acceptació

va ser un procés molt lent. Però Girbal Jaume no va baixar del burro.

—**En diversos contes hi ha una crítica dura del sistema d'ensenyament? Per què el preocupava tant?**

—El tema de l'ensenyament el tocava de prop. Les filles de la seva dona estan malaltes i el mestre de Salo —Antoni Busquets i Punset—, que era molt amic seu, els recomana que hi vagin. Busquets i Punset era un mestre nascut a Sant Hilari, molt cultureta, molt inquiet, d'aquest ambient dels Jocs Florals. Crec que es van conèixer en alguna publicació o en una casa d'edició. Quan Busquets i Punset s'havia de presentar a les oposicions a Barcelona es va quedar a estudiar a casa de Girbal, per allà per Ronda Universitat. Va ser allà un temps i es van fer molts amics. Van assignar Busquets a Salo i, quan Girbal es va trobar amb el problema de salut de les filles, les hi va portar. El fet és que en Busquets i Punset estava molt preocupat pel tema de l'educació, es comprava totes les publicacions sobre el tema i estava molt informat de totes les novetats en pedagogia. Imagino que sovint, amb Girbal Jaume, parlaria d'aquests temes. Bus-

→ quets era contrari a fer servir el regle i de qualsevol mena de violència contra els nens i era partidari d'una educació més moderna. Estava en contra d'ensenyar el castellà a uns nens que sentien forana aquesta llengua. Va ser un dels primers a defensar un ensenyament en català i una reforma educativa profunda.

—Què ens ensenya la llengua de Girbal Jaume?

—Que hi havia un català que ja no hi és. Treballant aquests llibres amb diferents persones, el que acaba dient tot-hom és "Ostres, tot el que teníem i tot el que hem perdut!". Ens ensenya que teníem una riquesa molt gran i ara mateix només hi podem accedir a través dels llibres. L'empobriment lingüístic és general en totes les llengües, no només el català, però sí que en el català és més dramàtic. A mi, lingüísticament, Girbal

m'interessa, és clar, però no és el que més m'interessa. Perquè els arguments de Girbal et tiben i ell t'hi fa anar per on vol. Girbal no és només llengua.

—Però també és important.

—Sí, la veritat és que el que fa Girbal amb la llengua és extraordinari. Està retratant, amb la trilogia d'Oratjol de la Serra, la llengua d'un lloc on ell no va estar gaire estona. Ell, a Saló, pujava quinze dies però després hi deixava les nenes i tornava a Barcelona a treballar. Però capta el lèxic, capta les formes i és capaç de transmetre-les. Ell ho sap aplicar i no desentona. És extraordinari. Jo he treballat Víctor Català, Prudenci Bertrana i Joaquim Ruyra, que reflecteixen un català brutal, però és el que han mamat tota la vida. Girbal és capaç de passar per un lloc i prendre'n nota. Segurament va tenir ajuda perquè sabem que la germana

del mestre Antoni Busquets i Punset — que era molt intel·ligent— i el mateix mestre anaven amb la llibreteta, i apuntant. Però igualment em sembla extraordinari el que fa Girbal amb la llengua.

—Queden més originals sense editar?

—Sí. Que tinguem físicament hi ha biografies. La biografia d'en Busquets i Punset; la d'Àngel Guimera, que és més curteta i la va publicar Blanca Llum Vidal en una *Poesia* d'Àngel Guimera, a Edicions del 1984, precisament. I hi ha també una biografia sobre Ferran Agulló, un periodista amb el qual havia treballat a *La veu de Catalunya* en una secció que es deia "Efemèrides catalanes". De fet a Girbal li deien "l'escolà de l'Agulló", perquè sempre li anava darrere. Aquestes són les que faltaria editar. A banda d'això jo tinc mig feta una autobiografia d'en Girbal Jaume, però ara no tinc ni temps ni mitjans per fer-ho bé. Però algun dia l'acabaré i la publicaré perquè a l'editor de 1984 li sembla bé. A banda d'això hi ha una novel·la, *Els Mayas*, que va presentar dos cops a concurs (el 1934 i el 1940 "i pico") i no va guanyar. Ho sabem perquè escriu una carta a Víctor Català per demanar-li si li donarà la seva opinió sobre aquesta novel·la. És l'última carta que es conserva de Girbal Jaume a Víctor Català, i realment no sabem si li va enviar la novel·la o no.

—A l'arxiu de Caterina Albert a l'Escola, no hi és?

—No, allà no la tenen. També he intentat investigar si els Jocs Florals la van conservar —perquè moltes vegades les guardaven encara que no haguessin guanyat—, però no he tingut sort. Difícil bastant la tasca investigadora que Girbau morís sense descendència i no hi hagi un lloc on es conservi el seu fons, els seus llibres, les coses que ell tenia... S'ha perdut. L'altra novel·la que va escriure, i que clouria el cicle novel·lístic rural d'Oratjol de la Serra, és *La cuaranya*. Cada cop que publicava *L'estrella amb cua* o *La tragèdia de Cal Pere Llarg* prometia que ja estava enllestint *La cuaranya*, però no se n'ha sapigut res més.

@alexmilianbeser

Vicent Andrés Estellés

OBRA COMPLETA

VII

Nova edició, revisada

Vicent Andrés Estellés

Versos per a Jackeley
Sonets a Jackeley
Jackeley
Elegies europees
Sàl·li
Canal del meu poble
Dies gastats
Episòdis avertats al meu amic Josep Maria Llongueres
Fetsos d'anyades
Manual del malalt perfecte
D'aquí se'n deia «plafons» en temps de Rubén Darío
i Santos Chocano
El card
Per terres de Castelló. Notes de l'itinerari

34

OBRA COMPLETA
Vicent Andrés Estellés. Volum VII
Edició a cura de Jordi Oviedo
i Irene Mira-Navarros

NOVETATS 3i4
Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**
Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.cat